en mans del poeta una expressivitat nova i potenciadora; la mort, dita un xic en l'escola formal del gran José Gorostiza de «Muerte sin fin», no s'acaba en el pessimisme del mexicà («Anda putilla del rubor helado/ anda, vámonos al diablo»), sinó en la confiança de la vida, gran afirmadora, expressada en trets de gran vigor líric:

> Les gavines onades, blanques llums
> d'ales i veles núvols, castelleres
> s'esfonsen blau endins,
> giravolt, giraflor, d'ocells blancs, d'ocells
> [blancs
> (VII)

A diferència de Gorostiza («lleno de mí, sitiado en mi epidermis/por un dios inasible que me ahoga,/mentido acaso»), Xirau és l'home de la confiança, esfereït pel combat entre potències que se li escapen:

> mosseguen ombres, entremosseguen, llisquen
> tempestes de foc roig sense caliu
> i ens volen mort, eterna mort, eterna:
> cercle d'eternitat, malbec i mort.
> (I)

Xirau alimenta amb raó ardent una fe que el duu a la valoració d'una natura i d'un ésser que, finalment alliberats de la contingència per la mort i la resurrecció de la vida, apareixen com a sentit de la història i del gaudi. A la fi el viatge no haurà estat inútil: haurà permès de retrobar no tan sols la cançó que canta en cada bri de cosa, sinó encara més: la identitat del poeta amb la cançó i la cosa.

> *Y así, aquel que distraídamente salió un día de las aulas, acaba encontrándose por puro presentimiento recorriendo bosques de claro en claro, tras del maestro que nunca se le dio a ver: el Único que pide ser seguido y luego se esconde detrás de la claridad. Y al perderse en esa búsqueda, puede dársele el que descubra algún secreto lugar en la hondanada que recoja al amor herido, herido siempre, cuando va a recogerse.* («Claros del bosque», María Zambrano.)

Ramon Alcoberro

Arxiu de Textos Catalans Antics. Anuari per a l'edició i estudi de textos catalans anteriors al segle XIX. Director: Josep Perarnau. Secretari: Jaume de Puig. Editat per: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Barcelona. 24 × 17 cm. Volum I, 1982, 520 pp.; volum II, 1983, 676 pp. (Sigla: ATCA).

L'ATCA és una publicació catalana nova, de periodicitat anual, que compta fins al moment present amb dos volums, corresponents als anys 1982 i 1983 —a hores d'ara, novembre de 1984, deu estar a punt de sortir el tercer—, destinada, tal com es diu en la presentació del primer número, «a edicions, estudis i exposicions de ciència positiva, sense però excloure d'altres tipus de recerca, entorn d'obres d'autors catalans anteriors al segle XIX, qualsevol que sigui la llengua en la qual foren escrites». Hi caben també «d'altres aportacions que hi facin referència, com és ara descripcions de documents, d'incunables i de llibres antics, notícies sobre obres o llurs fonts, sobre copistes o els seus obradors, sobre la lletra o la seva evolució, i sobre impressors, bibliògrafs, llibreters, marxants de llibres i biblioteques», així com també «sobre institucions pedagògiques antigues», de tota l'àrea lingüística catalana i, quan calgui, de «tot el conjunt de regnes i terres que formaren part de la corona catalano-aragonesa».

Es tracta, doncs, d'un projecte ambiciós de «recerca cultural bàsica», encaminat a aconseguir l'inventari, la preservació i la publicació del nostre patrimoni documental, per tal d'evitar-ne la dispersió i la pèrdua, i també, és clar, perquè no dormi ignorat pels estudiosos del nostre passat, tant de l'època medieval com del període de la «decadència». Aquest esforç de recuperació de textos s'insereix en una tradició que compta, d'ençà de la Renaixença, amb noms illustres, com Milà i Fontanals, Rubió i Ors, Marià Aguiló, Jeroni Rosselló, Mateu Obrador, Salvador Galmés, Amadeu Pagès, Ramon Miquel i Planas o Josep M. de Casacuberta. Però una de les novetats de l'ATCA és que no es limita als textos literaris, sinó que persegueix tota mena de documents: filosòfics, teològics, històrics, jurídics, mèdics, etc. Un camp immens i gairebé inexplorat, fora del cas de grans figures com Ramon Llull o Arnau de Vilanova (i encara!).

Els dos volums apareguts, imponents pel gruix i pel format, tenen una estructura senzilla: es componen d'«articles» (sis a cada número), que ocupen aproximadament la meitat de les pàgines, «notes i documents» (diguem-ne articles menors: tres al primer número i quatre al segon) i una extensa «secció bibliogràfica», destinada, com es diu també en l'esmentada presentació, «a fer conèixer el treball d'altri», distribuïda en tres parts: un «butlletí bibliogràfic», «recensions» (relativament extenses, i acompanyades de judici crític —i a vegades ben crític—) i «notícies bibliogràfiques» (més curtes i simplement descriptives). Aquestes es distribueixen en tres capítols: sobre «obres i bibliografies generals» (absent encara en el primer volum), sobre «autors i textos catalans» i sobre «arxius, biblioteques i museus». Les «recensions» i les «notícies», que s'ocupen tant de llibres com d'articles, estan disposades seguint l'ordre cronològic de l'objecte d'estudi, excepte les referents a «arxius, ...», que apareixen per ordre alfabètic de les poblacions. Cada volum es completa amb un doble índex, de «fons manuscrits i similars» i d'«autors i obres anònimes» i amb un registre d'«obres enviades a la redacció».

Val la pena d'indicar, ni que sigui per la via de la simple enumeració gairebé sense glossa, el contingut d'ambdós volums.

El primer conté quatre articles de Josep Perarnau i Espelt i dos de Jaume de Puig i Oliver. Els primers porten per títol: *Un text català de Ramon Llull desconegut: la «Petició de Ramon al papa Celestí V per a la conversió dels infidels». Edició i estudi* (Es tracta, efectivament, d'un text català del «doctor illuminat», descobert per Perarnau a la *Bayerische Staatsbibliothek* de Munic, del qual només es coneixia la versió llatina que en va fer Salzinger al segle XVIII. L'edició va precedida d'una extensa introducció, acompanyada de copioses notes i seguida d'un índex de mots, utilíssim sobretot per als filòlegs); *Activitats i fórmules supersticioses de guarició a Catalunya en la primera meitat del segle XIV* (Dóna a conèixer una sèrie de documents existents als arxius diocesans de Barcelona i Girona, de gran interès antropològic per als estudiosos de la cultura popular); *El «Tractatus brevis super iurisdictione inquisitorum contra infideles fidem catholicam agitantes»* de *Nicolau Eimeric. Estudi i edició del text*; i *Documents i precisions entorn de Francesc Eiximenis.* Jaume de Puig signa els dos articles següents: *El «Tractatus de haeresi et infidelium incredulitate et de horum criminum iudice» de Felip Ribot. Estudi i edició del text* (Una contribució, com la del tercer article de Perarnau, al coneixement de l'activitat inquisitorial al segle XIV); i *Una biblioteca del Renaixement. L'inventari de la llibreria de Vilabertran de l'any 1587* (amb la col·laboració de Maria Josefa Arnall).

Perarnau signa també les tres «notes i documents» d'aquest número: *El testament de Guillem Marrell, parent de Nicolau Eimeric; La butlla de Gregori XI relativa a l'escriptora catalana sor Ramoneta Oller* (escriptora fins ara totalment desconeguda); i *El manuscrit muniquès del «Pastorale» de Francesc Eiximenis.*

A la «secció bibliogràfica» del primer volum, trobem un «butlletí bibliogràfic» de Jaume de Puig, titulat *Deu anys d'estudis sobre Ramon Sibiuda,* divuit recensions (tretze de Perarnau, quatre de J. de Puig i una de Josep Ruaix) i cinc-centes quaranta-dues «notícies bibliogràfiques» (de les quals unes cinc-centes són de Perarnau, i la resta de J. de Puig). Els llibres i articles objecte de «recensió» o de «notícia» són, llevat de poques excepcions, de 1979 o posteriors.

El segon volum, encara més extens que el primer, voreja les set-centes pàgines. Inclou un article d'Enric Cortès i Minguella sobre *Una poesia cabalística desconeguda i uns fragments d'Ibn Guiat procedents de l'arxiu Diocesà de Girona* (Text hebreu, amb introducció, traducció i notes), tres articles de Josep Perarnau i dos de Jaume de Puig. Els de Perarnau s'intitulen: *«Lo sisè seny, lo qual apellam affatus», de Ramon Llull. En apèndix, «Liber de locutione angelorum»* (Publicació, amb un extens estudi, notes i índex de mots, d'un text català de Llull sobre el qual hi ha una certa bibliografia, però que curiosament continuava inèdit, i d'un text llatí complementari); *Consideracions diacròniques entorn dels manuscrits lullians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic* (Visió renovada d'aspectes importants de l'evolució del lullisme, amb algun resultat gairebé espectacular, per exemple sobre la continuïtat del lullisme no sols a París, sinó també —contra l'opinió admesa— als altres dos centres on

Llull havia volgut concentrar sèries completes d'obres, Mallorca i Gènova, i sobre l'amplitud europea del lullisme quatrecentista, fins i tot a l'Imperi); i *La donació de la biblioteca d'Arnau des Colomer i la fundació de la «Libraria Sedis» de Girona (1347-1441).* Els articles de Jaume de Puig són: *La «Brevis compilatio utrum beata et intemerata virgo Maria in peccato originali fuerit concepta». Edició i estudi* (Amb conclusions sobre l'autor, el lloc i la data de composició); i *Documents inèdits referents a Nicolau Eimeric i el lullisme* (Vint documents, la major part procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, alguns ja descoberts i no publicats, d'altres descoberts ara).

Aquest segon volum conté tres «notes i documents» de J. Perarnau: *Noves dades sobre traduccions catalanes de la Bíblia els segles XIV i XV*; *Les condicions de la unió d'Aragó i Catalunya en un manuscrit del valencià Rafael Martí de Viciana* (capítols matrimonials de l'enllaç entre el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV i Peronella, hereva del regne d'Aragó); i *Un tercer informe de Frederic Furió i Ceriol a Felip II sobre els Països Baixos* (1578); i una «nota» de Josep Ruaix sobre *Els autors catalans antics en tres antologies.*

La «secció bibliogràfica» del segon volum comprèn un «butlletí bibliogràfic» de Francesco Santi, titulat *Orientamenti bibliografici per lo studio di Arnau de Vilanova, spirituale. Studi recenti (1968-1982),* vint-i-tres recensions (deu a càrrec de Perarnau, i les altres repartides entre nou col·laboradors més) i sis-centes cinquanta-tres «notícies bibliogràfiques» (unes sis-centes, de Perarnau, i les altres, de J. de Puig, amb alguna d'escadussera de Josep Urdeix). «Recensions» i «notícies» es refereixen, llevat d'excepcions, a llibres o articles publicats d'ençà de 1980.

La llarga i austera enumeració que precedeix és prou eloqüent. M'ha semblat que era una manera directa i eficaç de transmetre la informació essencial sobre l'ATCA i, a la vegada, el sentiment d'admiració davant d'un producte d'aquestes característiques.

Voldria ara subratllar, en particular, tres aspectes que criden poderosament l'atenció pel seu caràcter «anòmal». En primer lloc, el fet que aquesta publicació impressionant sigui fonamentalment l'obra d'una persona. Josep Perarnau i Espelt n'és el director, però al mateix temps signa la major part dels treballs —fins els índexs— i hom endevina que s'ha d'ocupar gairebé de tot. Sorprèn que hi pugui arribar, fins i tot coneixent el seu talent i la seva capacitat de treball. Fa anys que es va acreditant com a gran investigador de la nostra Baixa Edat Mitjana, amb nombrosos estudis i edicions de textos lullians, arnaldians i d'altres autors catalans medievals. Darrerament, i al mateix temps que els volums que comentem, ha publicat, entre d'altres treballs, *Els manuscrits lullians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic,* I, *Volums amb textos catalans* (Facultat de Teologia de Barcelona, «Studia, Textus, Subsidia», III, 1982). Ha rodat tot Europa, rastrejant fons bibliogràfics per les grans biblioteques i, de tant en tant, s'ha vist recompensat amb troballes sensacionals, com la que va fer l'estiu de 1983 a la Biblioteca Reial de Copenhaghen, on va descobrir cinc-cents seixanta-tres manuscrits catalans, datats entre 1154 i 1727, procedents de Girona i els seus encontorns, guardats en set caixes que la Biblioteca havia comprat a un antiquari alemany el 1918 i que cap funcionari ni cap investigador no havia obert. Perarnau, que no té por d'embrutar-se les mans, va haver de començar per netejar-los i espolsar-ne els paràsits, abans de llegir-los i de resumir-los o recopiar-los, segons l'interès que oferien. És només un exemple per mostrar que els documents, no els hi porten a casa.

Comparteix la producció de l'ATCA, i n'és el secretari, un altre investigador perspicaç, Jaume de Puig i Oliver, el nostre primer sibiudista, que malauradament no pot consagrar-s'hi amb la mateixa dedicació. Les altres col·laboracions, de moment, semblen ocasionals. Tant de bo que s'anessin incrementant.

Si resulta extraordinari el caràcter tan «personal» de l'ATCA, no deixa de ser també una «anomalia» el fet que hagi de sortir patrocinada per una Fundació. El primer número deixa també constància d'un ajut del Servei del Llibre del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, i el segon esmenta aquest ajut i un de la CIRIT (Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica) de la mateixa Generalitat. Però una cosa són aquests ajuts —ben d'agrair— i una altra de ben diferent la constatació que

no hi ha actualment a Catalunya cap estructura institucional —universitat, institut o acadèmia —on pugui tenir cabuda amb una certa naturalitat un projecte com aquest. La fundació Jaume Bofill ha comprès que el país no es pot permetre el luxe de desaprofitar els seus recursos humans i ha fet un esforç econòmic sens dubte considerable per possibilitar de moment aquesta publicació (encara que sigui apartant-se un xic de la seva línia habitual —¿o és un indici de replantejament?).

Crida també l'atenció, en tercer lloc, l'aparició en la nostra soferta cultura d'un instrument tan altament especialitzat, en un país mancat, d'altra banda, de les eines ordinàries de qualsevol cultura europea, per exemple, edicions normals i completes dels nostres escriptors i pensadors importants. Aquests volums farien suposar a un observador poc informat que la nostra és una cultura no solament normal, sinó puixant i rica en recursos de tota mena, que, per tenir, té fins i tot recerca fonamental en el camp humanístic. Naturalment, s'equivocaria i, en informar-se millor, es quedaria parat d'alguns dels nostres dèficits culturals. Però això no és pas culpa de l'ATCA. Ben al contrari: qui sap si aquesta investigació puntera arrossegarà, a la llarga, projectes «ordinaris»!

Malauradament, no estic en condicions de fer sinó comentaris descriptius i externs, com a lector profundament interessat, a uns volums que mereixerien l'honor d'una crítica rigorosa per part d'especialistes del mateix nivell de competència que els autors —¿quants n'hi ha al país? Sense entendre-hi gaire, em sembla molt alt el nivell d'exigència en les edicions, que suposen un treball autènticament «germànic». Impressiona igualment la massa ingent d'informació bibliogràfica. (Un petit detall: no he sabut veure amb quin criteri a vegades es dóna, i altres vegades no, l'editorial dels llibres ressenyats.) Cal destacar-ne també la qualitat lingüística: un català dúctil i segur, amb molt poques distraccions. I una presentació que fa goig.

El conjunt resulta d'un interès indiscutible per als filòsofs, teòlegs, filòlegs i historiadors. Segurament que no hi ha gaires «revistes» al món d'aquestes característiques i d'aquesta categoria. M'ha fet pensar en els *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge*. Ens hem de felicitar per aquesta publicació, i hem de felicitar els autors que la duen a terme i la Fundació que l'ha patrocinada.

Pere Lluís Font

P. S. Just al moment de corregir proves, m'arriba el tercer volum de l'ATCA, coeditat per la Fundació Jaume Bofill *i per l'Institut d'Estudis Catalans*. Sembla com si s'anés apropant al seu *locus naturalis!* En donaré compte en el proper número d'ENRAHONAR.

Alain GUY, *Histoire de la philosophie espagnole*, Tolosa de Llenguadoc, Association des Publications de l'Université de Toulouse-Le Mirail [APUTM], 1984, 24 × 15,5 cm., 490 pp.

Aquesta *Histoire de la philosophie espagnole* de l'infatigable professor de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc Alain Guy arriba quasi una trentena d'anys després del seu llibre pioner en la matèria, *Les philosophes espagnols d'hier et d'aujourd'hui* (amb pròleg de Georges Bastide, 2 volums: I, *Époques et auteurs;* II, *Textes choisis*, Tolosa de Ll., Privat, 1956; trad. cast. de l'original revisat i actualitzat en un apèndix, amb pròleg de Francisco Romero, Losada, «Biblioteca Filosófica», Buenos Aires, 1964). En certa manera, doncs, l'autor es relleva a si mateix. I, si tenim en compte que aquella primera presentació dels filòsofs hispànics suposava ja més de quinze anys de recerca i de divulgació del pensament peninsular, resulta que pot afirmar amb raó que «(ha) consagrat des de fa mig segle la (seva) carrera d'investigador i de professor a la filosofia de llengua espanyola».

Deixeble de Jacques Chevalier, a qui va dedicar el seu primer llibre (*Metaphysique et intuition: le message de Jacques Chevalier*, Charles-Lavauzelle, París, 1940), Alain Guy va doctorar-se molt jove amb una doble tesi sobre l'escola de Salamanca: *La pensée de Fray Luis de León: contribution a l'étude de la philosophie espagnole au XVIe. siècle* (Vrin, París, 1943; trad. cast. parcial: *El pensamiento filosófico de Fray Luis de León*, Rialp, Madrid, 1960) i *Esquisse des progrès de la spéculation philosophique et théologique à Salamanque au cours du XVIe. siècle* (*ib.*, 1943). Després d'una llarga dotzena d'anys de treball, publicà els suara es-